

Fluchskrift

Omvorming peuterspeelzaal
vraagt gerichte planning

Aanleiding

Van de peuters van 2,5-4 jaar gaat volgens het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 7% naar een peuterspeelzaal, 13% naar gastouders en 80% naar een kinderdagverblijf. Voor uitvoering van de Participatiewet is voldoende passende kinderopvang nodig. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) pleit voor 'ontwikkelrecht' voor alle peuters vanaf 2,5 jaar. Zo kunnen gemeenten hun preventiebeleid ter voorkoming van ontwikkelingsachterstanden en opvoedingsproblemen versterken. Voor het bieden van een educatieve functie wordt vooral naar de kinderdagverblijven en peuterspeelzalen gekeken. Volgens de Brancheorganisatie Kinderopvang (2013) en Buitenhek management & consult (2014) staat de beschikbaarheid van deze locaties onder druk. In Fryslân zien we een toename van het aantal kindercentra, ondanks het dalende gebruik en minder 0-4-jarigen. Dit fluchskrift biedt overheden en bestuurders inzicht in de beschikbaarheid van kindercentra en de factoren die dit beïnvloeden.

Minder kinderen naar de kinderopvang

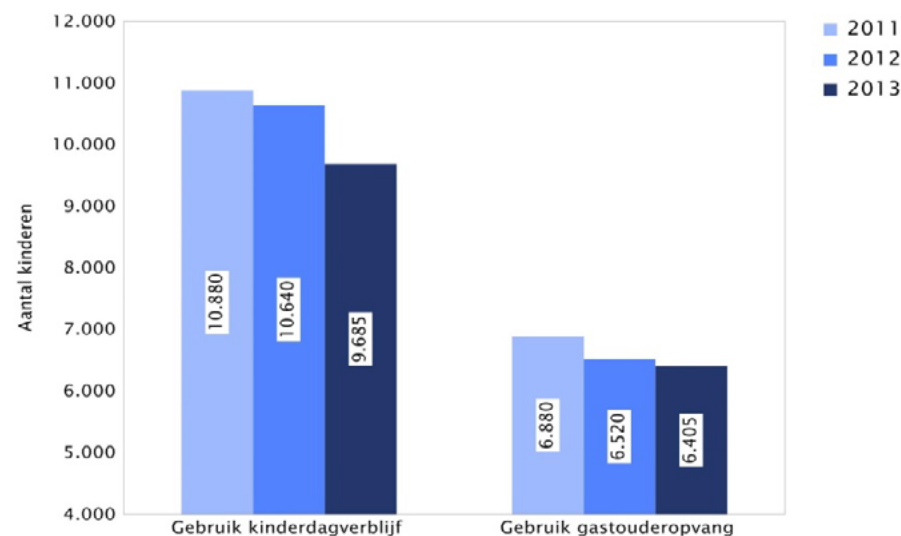
In de periode 2011-2013 daalde het aantal 0-4-jarigen in Fryslân met 3,5%. De deelname van Friese 0-4-jarigen aan de kinderopvang liep in deze periode nog veel harder terug: 11% voor kinderdagverblijven en 7% voor gastouderopvang. Landelijk gaat het om ruim 13% voor kinderdagverblijven en 12% voor gastouderopvang. De daling in 2013 is volgens het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid mede beïnvloed doordat minder gezinnen met een hoog inkomen gebruik konden maken van de kinderopvang. In 2014 kwamen meer hoge inkomensgroepen in aanmerking voor kinderopvangtoeslag. Desondanks daalde landelijk het gebruik in 2014 verder met 16%. De terugloop vond vooral plaats bij de inkomensgroepen tot 1,5 maal modaal. De daling van het gebruik in de leeftijdsgroep 3-jarigen bleef opvallend laag; gebruik in de leeftijdsgroep 8 tot 12 jaar nam toe. Een dalend gebruik van voorzieningen zet de exploitatie daarvan onder druk, met het risico voor sluiting van groepen en vestigingen.

Betreffende terugloop voor Fryslân is minder groot dan de landelijke cijfers laten zien. Maar er zijn veel verschillen tussen gemeenten. Er zijn nog geen provinciale cijfers over het gebruik in 2014 beschikbaar. Ook ontbreken regionale gebruikscijfers voor peuterspeelzalen.

¹ De gebruikscijfers kinderopvang in deze uitgave hebben alleen betrekking op kinderen met een kinderopvangtoeslag.

² Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De cijfers over deze hele periode hebben nog een voorlopige status.

Ontwikkelingen gebruik kinderopvang in Fryslân 2011-2013^{1,2}

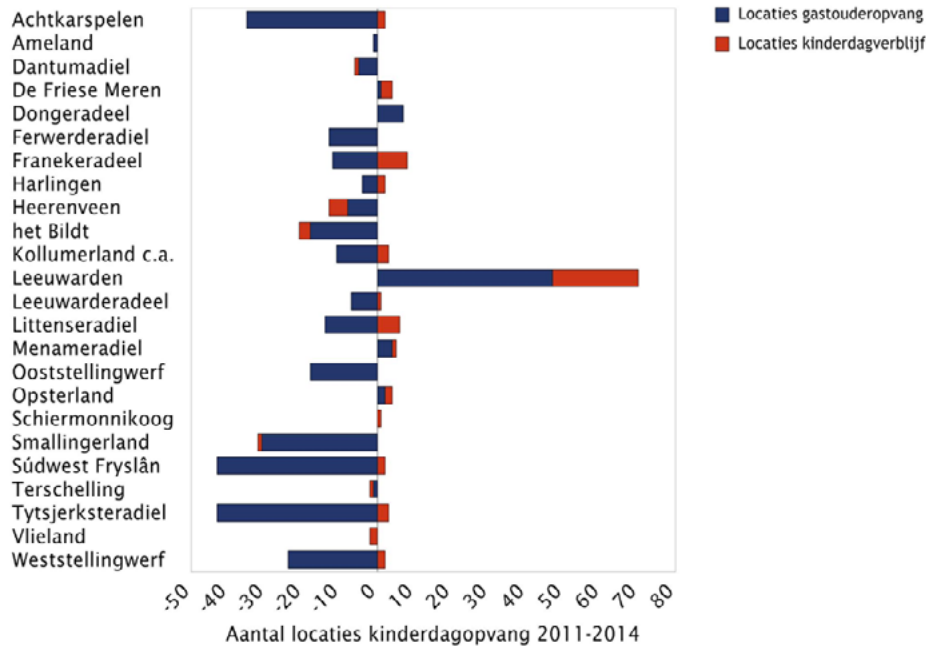

Meer kinderdagverblijven, minder gastouders

Ondanks het afnemende gebruik van kinderopvang, is het aantal kinderdagverblijven in het Landelijk Register Kinderdagverblijven en Peuterspeelzalen (LRKP) in veel Friese gemeenten toegenomen. Het totale aantal steeg met 24% van 194 in 2011 naar 240 locaties in 2014. De stijging sluit aan bij landelijke ontwikkelingen. De grootste toename vond in 2012 plaats. In Fryslân daalde het aantal geregistreerde gastouders in dezelfde periode van 3.290 naar 3.063; dat is 7%. Er zijn wel verschillen tussen gemeenten.

Ontwikkelingen voorzieningen kinderopvang per Friese gemeente, 2011-2014

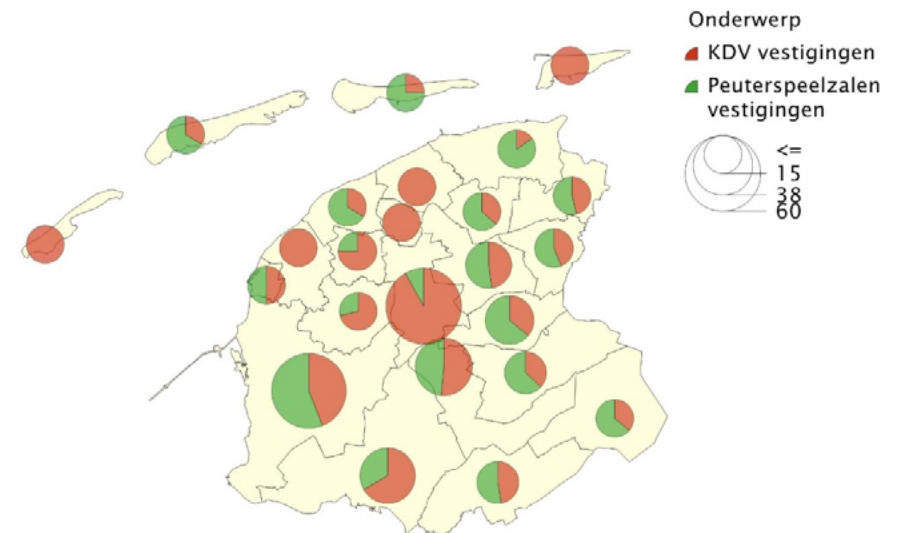
Bron: LRKP, bewerking ABF Research

In 5 gemeenten zijn geen peuterspeelzalen

Buitenhek management & consult concludeerde in 2013 dat de stijging van het aantal kinderdagverblijven voor een groot deel werd veroorzaakt door omvorming van peuterspeelzalen tot kinderopvang. Ook in Fryslân speelt deze ontwikkeling, die wordt ondersteund door [de harmonisatie van regelgeving voor kinderopvang en peuterspeelzalen](#). Naast de 240 kinderdagverblijven, heeft Fryslân begin 2014 nog 183 locaties met een peuterspeelzaal. De afname van het aantal peuterspeelzalen kan niet betrouwbaar in beeld worden gebracht, omdat van vóór 2014 geen betrouwbare cijfers beschikbaar zijn. In Ferwerderadiel, Franekeradeel, Leeuwarderadeel, Schiermonnikoog en Vlieland zijn geen peuterspeelzalen geregistreerd.

“Onze Stichting Welzijn Middelsee voert peuterspeelzaalwerk uit in 5 verschillende gemeenten in Fryslân. We hebben 36 vestigingen. Deze zijn grotendeels omgevormd tot kinderopvang, en dus niet meer te vinden onder de noemer en de aantallen peuterspeelzalen.”

Kindercentra in Friese gemeenten, 2014

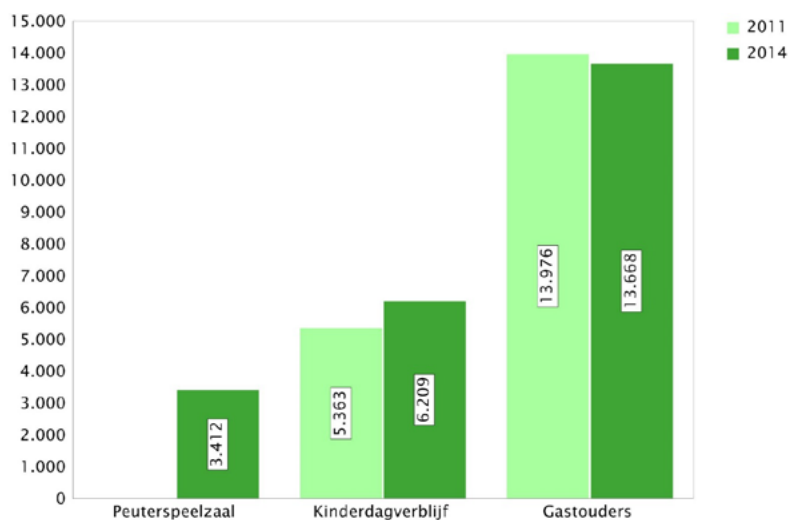
Bron: LRKP, bewerking ABF Research

Werkelijke capaciteit moeilijk vast te stellen

Om te beoordelen of kindercentra voldoende capaciteit hebben, moet gekeken worden naar de beschikbare kindplaatsen en de gemiddelde bezetting per kindplaats voor zowel de functie 'opvang' als de functie 'educatie'. In de educatieve functie worden de opbrengsten voor de ontwikkeling van het kind centraal gesteld. Een kwalitatief goed kindercentrum kan bijdragen aan het voorkomen van opvoedingsproblemen en ontwikkelingsachterstand bij de start van groep 3 van het basisonderwijs.

Het aantal kindplaatsen in kinderdagverblijven steeg tussen 2011 en 2014 met 15%, maar nam minder hard toe dan het aantal locaties (24%). De omvorming van peuterspeelzalen is hiervoor waarschijnlijk de verklaring. Een peuterspeelzaalvestiging heeft gemiddeld 19 kindplaatsen; een kinderdagverblijf 26. Gemiddeld maakten in kinderdagverblijven 1,7 kinderen gebruik van een kindplaats. In 2014 zou dit met 6.209 kindplaatsen een theoretische capaciteit voor 10.550 kinderen in Fryslân opleveren. Genoeg voor 40% van de 0-4-jarigen. Dit is echter een vertekend beeld. Om werkende ouders voldoende opvang te bieden, moeten 0-4-jarige kinderen er 10 dagdelen gemiddeld 4,5 uur per week terecht kunnen. Een kindplaats in een peuterspeelzaal biedt 2 tot maximaal 4 dagdelen per week verblijf van gemiddeld 2,9 uur per dagdeel aan 2-4-jarigen. Een kindplaats bij gastouders kan ook worden opgevuld door kinderen vanaf 3 tot ongeveer 12 jaar oud. Er zijn onvoldoende cijfers bekend om een betrouwbaar beeld te geven van de mate waarin de educatieve capaciteit van kindercentra aansluit bij het aantal 2,5- tot 4-jarigen.

Kindplaatsen per voorziening in Fryslân, 2014

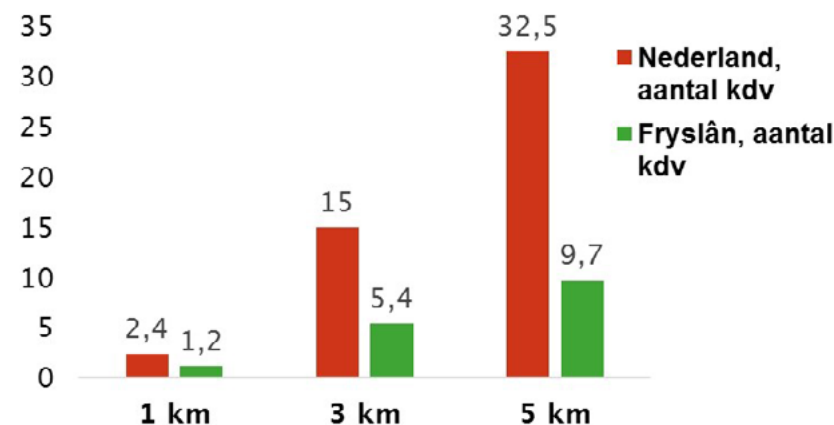
Bron: LRKP, bewerking ABF Research

Minder keuze voor Friese ouders

De gemiddelde reisafstand voor ouders naar een kinderdagverblijf is beduidend hoger in Fryslân dan in de rest van Nederland. Friese ouders vinden in 2014 een kinderdagverblijf op 1,6 kilometer afstand van hun woonadres, landelijk is die afstand 900 meter. In een omtrek van 3 kilometer kunnen Friese ouders gemiddeld kiezen uit 5 kinderdagverblijven; landelijk uit 15. De ouders reizen dus meer en hebben minder keus. Dit punt kan meespelen bij keuzen in de omvorming van peuterspeelzalen tot peuteropvang, zodat de spreiding van voorzieningen wordt verbeterd en zoveel mogelijk kinderen worden bereikt.

Aantal kinderdagverblijven in de buurt in Nederland en Fryslân, 2014

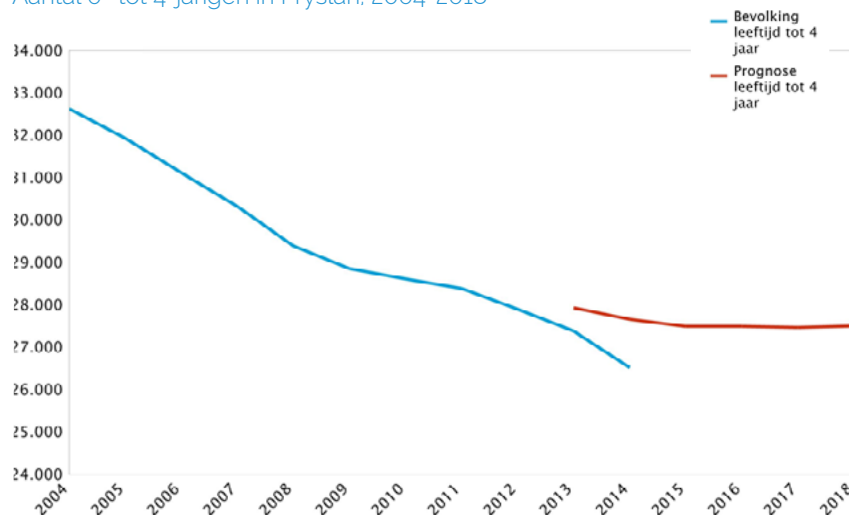

Bron: CBS, bewerking Fries Sociaal Planbureau

Aantal 0-4-jarigen blijft dalen

De behoefte aan beschikbare kindplaatsen wordt mede bepaald door het aantal jeugdigen. In 2005 trad de Wet kinderopvang in werking. Sindsdien is de populatie 0- tot 4-jarigen in 2014 met 19% gedaald. Volgens de prognoses 2013 van [de provincie Fryslân](#) zou het aantal 0-4-jarige kinderen vanaf 2013 stabiliseren en vervolgens weer iets in omvang toenemen. Deze verwachting lijkt inmiddels te optimistisch. Het aantal bleef de afgelopen 2 jaar dalen. Landelijk is de trend vergelijkbaar, maar minder sterk: -13%. Bij de planning van voorzieningen moet rekening worden gehouden met deze demografische ontwikkelingen. Zo kan een goede balans tussen bereikbaarheid en kwaliteit en keuzevrijheid gevonden worden.

Aantal 0- tot 4-jarigen in Fryslân, 2004-2018

Bron: CBS, bewerking Statistiek Bevolking en Prognoses, provincie Fryslân 2013

Tot slot

Zowel het gebruik als het aanbod van gastouderopvang nam af. De situatie verschilt per gemeente. Het aantal kindercentra nam toe. Dit is hoogst waarschijnlijk toe te schrijven aan omvorming van peuterspeelzalen naar kinderopvang. Het stelsel van kinderopvang verandert de komende jaren. De toename van het aantal kindercentra kan het gemeenten gemakkelijker maken om alle peuters met een passend educatief aanbod te bereiken. Als een kindercentrum alléén de functie 'educatie' biedt, kan het kind er slechts een beperkt aantal uren verblijven. Deze voorziening sluit minder aan bij de situatie van werkende ouders. Vanuit financiële en praktische afwegingen, combineren ouders opvangvoorzieningen of plaatsen ze het kind over. Als de situatie van de ouders op de arbeidsmarkt wijzigt, is het voor de ontwikkeling van kinderen beter dat zij, bij gelijke kwaliteit van een voorziening, in dezelfde voorziening kunnen blijven. De ontwikkelingen dagen gemeenten met preventieve ambities daarom uit om, in afstemming met burgers, na te gaan hoe het voorschoolse voorzieningenaanbod, 'opvang' en 'educatie', het best vorm kan krijgen en welke capaciteit daarvoor nodig is.

Colofon

Fluchskrift 'Omvorming peuterspeelzaal vraagt gerichte planning' is een uitgave van het Fries Sociaal Planbureau, augustus 2015. Deze publicatie is mogelijk gemaakt door de provincie Fryslân.

Op www.friessociaalplanbureau.nl vindt u meer cijfers over deze voorzieningen en het gebruik daarvan. Afhankelijk van het onderwerp kunt u de informatie op het niveau van provincie, gemeente en postcode raadplegen.

Informatie

Dr. Bianca Bijlsma, onderzoeker
Telefoon: (058) 234 85 00/06-218 968 78
E-mail: bbijlsma@friessociaalplanbureau.nl

Eindredactie

Sonja Toonstra, Fries Sociaal Planbureau

Opmaak

Jongens van de Jong

FRIES SOCIAAL
PLANBUREAU

Westersingel 4
8913 CK Leeuwarden
T (058) 234 85 00
www.friessociaalplanbureau.nl